

Nyanserad samordning för en hållbar stad

Det är inget snack om att stadsutveckling är ett hett ämne i Göteborg just nu. Wallenstamsalen i Stadsmuseet är nästintill fullsatt när Forskningsrådet Formas och Mistra Urban Futures bjuder in till seminariet *Framtidens stads-miljöer – för vem och på vilka villkor?* under Vetenskapsfestivalen.

Seminariet fokuserar på begreppet samordning ur skilda aspekter och det är just ett bidrag till ökad samordning som Mistra Urban Futures vill ge, säger Henriette Söderberg, tillförordnad vice centrumledare.

Henriette Söderberg

– Ett gränsöverskridande arbetssätt är nödvändigt för att åstadkomma en hållbar stadsutveckling.

Först ut på plan är Lars Berggrund, som numera arbetar på Trafikverket. Med 27 år som översiktsplanerare i Göteborgs stad bakom sig går han ut hårt och ifrågasätter om det finns någon samordning i stadsplaneringen över huvud taget. Han pekar på bristande kontakt mellan politiker och tjänstemän.

– De samråd som sker idag är nödvändig kosmetik för att undvika katastrofer. De kommer inte från hjärtat.

Lars Berggrund ser en tydlig uppdelning i ansvarsområden med budgetar som ska hållas. Att överskrida gränserna uppmuntras inte. Var och en måste hävda sina anslag. Dessutom har varje profession tron att det är just de som har den totala överblicken över stadsutvecklingen i hållbar riktning.

Han påpekar att det är flera system som motverkar samordning för ökad helhetssyn och tar också upp det klassiska problemet för forskare: att närsynhet belönas inom akademien,

och helhetssyn och samverkan med andra discipliner diskvalificerar forskaren i meriteringssystemet.

– Så länge det finns sektorsuppdelade regeringar ges inga förutsättningar för att bygga den hållbara staden, säger Lars Berggrund, och hänvisar till OECD:s rapport *Ecological City* från 1995 som bland annat konstaterade att staternas stuprörsorganisation är ett hinder för hållbar stadsutveckling.

Receptet blir att vi måste ändra attityd och bli mer ödmjuka inför våra egna begränsningar. Lars Berggrund rannsakar sig själv och säger att han utbildades till specialist ”med egen tuppkam” och inte lärde sig ett enda ord om det demokratiska systemet. Budskapet är att vi bara kan bidra med en skärva av sanningen och måste ta hjälp av varandra. Samtala mera, men framför allt lyssna på de andra språken och dialekterna: miljöiska, socialiska och juridiska.

– Det är som att prata med danskar – lyssnar man bara så går det, säger Lars Berggrund.

Nyanserat begrepp

Men vem har sagt att samordning skulle vara enkelt? Ylva Norén Bretzer, lektor i statsvetenskap vid Förvaltningshögskolan, Göteborgs universitet, tar tag i begreppsapparaten och ger en lektion i vilka engelska uttryck som nyanserar begreppet samordning:

- *Collaboration* – problemlösande och frivillig samverkan, gemensamt kunskapsbyggande.
- *Coordination* – att koordinera samhällets verksamheter.
- *Empowerment* – att ge makt åt folket genom decentralisering och demokratidialoger, som egentligen innebär att individen får mer makt över sig själv, snarare än ökad makt i samhället i stort.
- *Networking* – att ge makt åt folket, som kan innebära både inkludering och exkludering.

Att bygga nätverk (*networking*) är viktigt, men det riskerar att ge en ojämlig fördelning av makten, påpekar Ylva Norén Bretzer. Det kan vara av vikt att medborgardialoger, brukargrupper och liknande inte lovar för mycket när de vill göra brukarna delaktiga. En formell rättighet kan vara av betydligt högre

värde än ett tillfälligt nätverk för den som är fattig.

Det är inte lätt för en enskild medborgare att ha överblick över politiken. Dels pågår demokratin på flera nivåer, dels inom skilda fackområden. En stor utmaning för politiken är att samordna alla fackområden och nivåerna i hela riket. Demokratin utmanas av sociala medier och medborgarna blir allt kunnigare men samtidigt mindre politiskt engagerade.

– Vi måste bli bättre på att förmedla att beslut hänger ihop med ansvar, anser Ylva Norén Bretzer.

– Jag är bekymrad över den försvagade demokratin. Allt färre engagerar sig politiskt och det tyder på ett bristande ansvarstagande, säger Lars Berggrund.

Dagens moderator, Kerstin Elias från Mistra Urban Futures, undrar vilket system som bäst stödjer lyhördheten.

– Sektorer måste verka tillsammans i högre utsträckning. Det måste finnas incitament som luckrar upp sektorstänkandet inom akademien – som premierar att kompetenser bryts mot varandra, menar Ylva Norén Bretzer.

Samordnade medborgare

Gustav Sjöblom, ordförande för Naturskyddsföreningen i Göteborg och Johannes Åsberg, medlem i föreningen Yimby (*Yes in my backyard*) får under seminariet representera de samordnade kritiska medborgarna.

Gustav Sjöblom anser att det är förpliktigande att representera medborgarna i en stadsplaneringsprocess. Som det ser ut idag är stadsplaneringsprocessen otillgänglig för de flesta människor.

Naturskyddsföreningen har tillägnat sig de verktyg som behövs för att påverka stadsplaneringen. Han exemplifierar med programrådet för Marieholmstunneln, där tre grupper fanns representerade: närboende på Hisingsidan, tekniskt intresserade äldre män och Naturskyddsföreningen.

Denna sammansättning leder lätt till diskussioner på alltför personlig nivå eller tal om alltför detaljerade tekniska lösningar. Här önskar sig Gustav Sjöblom en bredare representation och menar att samrådet inte är det bästa forumet för medborgardialog.

I Göteborg har Naturskyddsföreningen 5 300 betalande medlemmar.

– Vi uppfattas som trovärdiga med lång kontinuitet. Vi skriver remissvar och försöker stå för en helhetssyn.

Naturskyddsföreningen vill bli ännu bättre på att fånga upp det stora intresset som finns för stadsplanering. Gustav Sjöblom reflekterar över hur föreningen kan gå tillväga. Han föreslår ökad kommunikation genom bloggar och fler aktiviteter kopplade till olika händelser i staden.

Föreningen Yimby:s ledord är ”den täta blandstaden”. De ser sig själva som en tanke-smedja med en i grunden positiv syn på förtätning i närområdet. De representerar ett avståndstagande från bilberoende planering och villamattor.

– Vi är här för att ifrågasätta och för att få igång en positiv opinion, säger Johannes Åsberg och visar upp föreningens webbplats med blogg, där medlemmarna gör blogginläggen och vem som helst sedan kan kommentera dessa.

Konsensus kontra kritik?

Rune Elofsson är arkitekt och har arbetat på Stadsbyggnadskontoret i Göteborg sedan 1991. Han vill med sitt inlägg bidra med sina personliga erfarenheter som arkitekt på ett antal stadsbyggnadskontor och ta fasta på hur det borde vara, snarare än hur det är. Han inleder ändå med en grundläggande kritik av dagens förhållanden i planprocessen, där en konflikt inte sällan uppstår mellan det genomförandeinriktade projektet och de demokratiska processerna på lokal nivå.

– När ”plantåget” rullar igång är det för sent för medborgare att hoppa på. Processen tickar räntor och politiskt förtroende. Exploatörer, beställare och politiker trycker på, säger han.

Hur kan då medborgarna komma med på tåget? Och vad är stad? frågar sig Rune Elofsson. Stad är helhet och ett tillstånd av ständig förändring. Och en stad är per definition blandad. Suboptimering och sektorstänkande är inte hållbart. Den tyske sociologen och filosofen Jürgen Habermas delar in samhället i systemvärlden och livsvärlden. Byggnadsnämnden och stadsbyggnadskontoret ingår i systemvärlden; där ekonomin, industrin, den stora politiken och det stora samhället återfinns. I livsvärlden hittar vi det civila samhället och vardagens praktik. Stadsbyggnadskontoret blir i planprocessen en försvarare eller representant för systemvärldens projekt och livsvärlden blir en motpart. Medborgaren blir en motborgare.

– Vi måste se mer till medborgarperspektivet, där närhet när förtroende. Det kan vi göra

genom att hitta vägar till samtal på livsvärldsnivå. Medborgarna måste få känna trygghet i tillståndet av förändring som staden utgör, menar Rune Elofsson.

Han lyfter särskilt fram stadsdelsförvaltningens viktiga roll att fungera som medborgarnas, det vill säga livsvärldens, ingång i stadsplaneringsprocessen. Idag är stadsdelsförvaltningen en remissinstans i planprocessen.

– Den kommer med alldeles för sent!

Stadsutveckling debatteras gärna i Göteborg. Från vänster: Lars Berggrund, Ylva Norén Bretzer, Moa Tunström, Gustav Sjöblom, Johannes Åsberg och Rune Elofsson.

Samstämmig stadsbild

Samordning är alltså eftersträvansvärt, men samstämmighet kan vara begränsande på många sätt. Moa Tunström, från Avdelningen för urbana och regionala studier vid KTH, har i sin avhandling *På spaning efter den goda staden – om konstruktioner av ideal och problem i svensk stadsbyggnadsdiskussion* studerat hur stadens ideal och problembilder presenterats av tidskriften *Plan*, *Stadsmiljörådet* och *Boverket* 1990–2000.

Moa Tunström trodde först att hon studerade en debatt, men den visade sig inte komma till uttryck. Snarare upptäckte hon att det rådde stor samstämmighet om vad som är den goda staden. Begreppet den täta funktionsblandade staden var etablerat som självklarhet. Men som forskare ställde hon sig bland annat frågan: tät och blandad, i förhållande till vad?

– I diskussionen om stadsbyggnad framhävs poler som vi måste välja emellan, såsom tät-gles, innerstad-ytterstad och vacker-ful. Genom att framställa att alla är överens ser man förbi de maktobalanser som faktiskt finns. Jag efterfrågar nya begrepp för att spegla ett större spektrum av värderingar, säger Moa Tunström.

Hon hoppas att studenter inte skolas in i en problembeskrivning redan under utbildningen, utan får ta del av olika problem och synsätt.

Moderator Kerstin Elias spetsar slutligen till samtalet med påståendet:

– Så den hållbara staden finns inte?

Lars Berggrund: Vi kan bara fantisera om en riktning. Hälften av Sveriges kommuner har fortfarande färre än 10 000 invånare.

Rune Elofsson: Hållbart är vägen, inte målet. Planerare måste planera mindre!

Ylva Norén Bretzer: Det är jätteviktigt att allmänheten formulerar vad den hållbara staden är för dem. Deras samtal måste föras vidare in i till Stadsbyggnadskontoret.

Pia Schmidtbauer, PS Text & Bild